

JURYRAPPORT MACHIAVELLI PRIJS 2008

Het jaar 2008 was een scherp jaar. Scherp als je kijkt naar het raakvlak van media, politiek en overheidscommunicatie, het werkterrein van de Stichting Machiavelli. Nationaal en internationaal. Zo was er bovenal de schoen die president Bush naar zijn hoofd kreeg van een Iraakse journalist. Een duidelijk gebaar, dat de geschiedenis ingaat als het symbool van een mislukt beleid. Bush is het niet gelukt zijn boodschap effectief over te brengen. Noch aan het Iraakse volk, noch aan de rest van de wereld. Het tegendeel dus van zijn opvolger Obama, die met zijn retoriek wereldwijd harten en hoofden wist te veroveren. In zijn grassroots campagne speelde internet een dominante rol. Iets dat ook in Nederland wel een vervolg zal krijgen. Verkiezingscampagnes worden hier nog steeds en bovenal bij de Amerikanen afgekeken.

Bush en Obama staken er met kop en schouders bovenuit, maar ook in Nederland liep het afgelopen jaar de politieke communicatie zeker niet vanzelf. Het kabinet wist niet te overtuigen dat een parlementair onderzoek naar onze eigen bemoeienis met de Irak-oorlog een overbodige exercitie is. Wantrouwen bleef, temeer omdat de PvdA in een vorige gedaante als oppositiepartij zo enthousiast vóór een Irak-onderzoek had gepleit. Regeren per coalitie brengt bijna altijd geloofwaardigheidsproblemen mee.

Wantrouwen en geloofwaardigheid – de sleutelwoorden van 2008. De kredietcrisis was met afstand de grootste gebeurtenis van het afgelopen jaar. Bankdirecteuren vielen van hun voetstuk. Banken vielen om. De financiële wereld raakte mede als gevolg van wantrouwen in het ongerede. De tegenhanger daarvan was dat de ster van de ouderwetse politiek weer snel boven kwam drijven. Wouter Bos - voor de zomer bijkans afgeschreven - bleek zich afgelopen najaar te ontpoppen als vaardig crisismanager. Hij werd veelvuldig man van het jaar. Maar inmiddels is de vraag actueel of het de minister van Financiën en de rest van het kabinet zal lukken het leger werklozen -dat binnenkort ongetwijfeld in Den Haag op de stoep zal staan- net zo tevreden naar huis te sturen als de bankdirecteuren.

Er gebeurde meer. Geert Wilders presenteerde zijn anti-islamfilm Fitna. Na een maandenlang slepende aankondiging waarmee hij vaak het nieuws haalde. Was dat briljant politiek bespelen van de media? Wilders zelf houdt staande dat de aankondiging van Fitna uitlekte. En dat hij nauwelijks de media heeft gezocht – het was andersom. Bij elke nieuwsrimpeling wisten journalisten uit binnen- en buitenland hem te vinden. Hoe dan ook leek de steeds maar verschuivende verschijningsdatum van de film Fitna op een communicatieve gijzeling. Waarbij angst als raadgever in vele gedaanten opdook.

Zeker is ook dat de zogenoemde traditionele media – en de politiek evenzeer, het afgelopen jaar werden opgeschrikt door nieuwe vormen van verslaggeving. Driemaal speelde Geenstijl.nl een belangrijke rol bij de afbladdering van een politieke prominent. Kort na de zomer werd het GroenLinkse Kamerlid Wijnand Duyvendak op de pijnbank gelegd na een passage in zijn boek 'Klimaatactivist in de politiek'. Ook andere media doken op de affaire. Maar het was vooral Geenstijl dat de zogeheten reaguurders ruimschoots van munitie voorzag. In de vorm van tekst, commentaar en filmpjes. Duyvendak moest het veld ruimen.

Minister Vogelaar had voor de zomer al kennis gemaakt met de Geenstijl-methode. Minutenlang werd ze achtervolgd door een camera en een zuigende verslaggever. En Vogelaar bleef zwijgen. Haar gedwongen vertrek als minister had zeker ook te maken met een onvoldoende voor presentatie.

Het derde slachtoffer was Kay van de Linde, spindoctor van Rita Verdonk. Fragmenten van het verslag van een gastcollege werden hem fataal. Niet omdat hij iets had miszegd. Maar omdat die indruk zou kunnen worden gewekt op grond van de presentatie bij Geenstijl.

Tegelijkertijd trok Geenstijl onder de paraplu van het ministerie van Defensie naar Uruzgan. Embedded en wel. En daarmee lijkt dit nieuwe medium inmiddels voorzien van een vorm van respectabiliteit uit de oude doos. En is er een nieuwe dimensie aan het medialandschap toegevoegd.

Voor de 20^e Machiavelliprijs – en die is voor een opmerkelijke prestatie op het gebied van publieke communicatie- hebben we gezocht naar een prijswinnaar die gedurende de afgelopen twintig jaar een unieke prestatie heeft neergezet. En toen kwamen we al heel snel en heel vanzelfsprekend uit bij Jan Marijnissen.

Jan Marijnissen kreeg van alle kanten lof toegezwaaid toen hij voor de zomer het partijleiderschap van de SP overdroeg aan Agnes Kant. Als partijleider die altijd de actualiteit naar een breder plan wist te trekken. Zo was het Marijnissen die Wilders in het islamdebat alle hoeken van de Kamer liet zijn. En soms opereerde hij al jarenlang met een voorspellende waarde. Immers, voor het zelfreinigende vermogen en het bonussysteem van het bankkapitalisme heeft hij nog nooit een goed woord overgehad. En wat de nieuwe media aangaat – de SP heeft al verschillende prijzen in ontvangst mogen nemen voor een uitstekende site en uitgekende internet-campagnes.

Met die respectabiliteit is het wel eens anders geweest. In 1994 kwam Jan Marijnissen samen met Remi Poppe in de Kamer. Twee zetels, en een achtergrond als maoïstische splinter en dwarsliggerspartijtje in Oss en omstreken. Achteraf en met nu 25 comfortabele zetels lijken de dingen altijd vanzelfsprekend te zijn gegaan – maar zo was het toen beslist niet. Wantrouwen was er van alle kanten. De SP heette een protestpartij, later werd dat predikaat vervangen door populistisch – evenmin als compliment bedoeld. Toenmalig premier Wim Kok had het over ‘extreem links’. Ook al onvoorstelbaar, nauwelijks tien jaar later. PvdA-leider Melkert verbood zijn fractie om voor welke SP-motie dan ook te stemmen. Kortom, het waren andere tijden.

Jan Marijnissen polariseerde overigens gretig mee. Hij sprak van Kok-halzen. Met een hoofdletter K. Hij verafschuwde Paars. Maar tegelijk werd tijdens de beide paarse kabinetten de basis van het latere SP-succes gelegd. De SP raakte onder leiding van Marijnissen een reeks thema’s die tot vandaag brede lagen van de bevolking aanspreken. En die lange tijd door de gevestigde politiek werden genegeerd of van hun scherpe politieke kantjes ontdaan.

Voorop de verwaarlozing van de publieke zaak. Zoals de privatisering van de Nederlandse Spoorwegen. De achteruit hollende kwaliteit van het onderwijs. De verkoop van nutsbedrijven. Of de verschraving in de zorg. Jaren terug maakte de SP zich al druk over topsalarissen. De partij voelde als eerste aan dat Europa helemaal niet zo onomstreden was. En tot slot was het Marijnissen die het debat over de nationale geschiedenis terugbracht in het parlement.

Op het gebied van communicatie was en is Jan Marijnissen een kei. Hij moet bij zijn binnenkomst in de Kamer meteen hebben aangevoeld dat authenticiteit een schaars goed was. Oorspronkelijkheid werd zijn handelsmerk. Hij was en bleef ‘Jan uit Oss’. En vertelde graag en vaak over zijn jaren als lasser of worstophanger. Jan wilde een man van het volk zijn. Meteen al bij zijn eerste bezoek aan de koningin bleek al dat Jan Marijnissen geen mediatraining nodig had. Hij had een paar Hema-worsten voor majesteit meegenomen, en haar verteld dat ze ze twintig minuten moest wellen in warm water – en dan pas het plastic erafhalen. Spindoctors of mediatrainers had hij niet nodig.

Maar Jan Marijnissen verspreidde niet alleen rookworsten. Hij schreef ook boeken. Een hele stapel. Met duidelijke titels. Ik noem een paar voorbeelden: ‘Samenleven doe je niet alleen’ tot ‘Tegenstemmen’, ‘Effe dimmen’ en ‘Nieuw Optimisme’. Sommige vertaald in het Engels en zelfs in het Grieks. Niet veel Nederlandse politici doen ‘m dat na.

Jan Marijnissen is erin geslaagd de SP tot een geduchte, gedreven, en inmiddels gevreesde politieke kracht te maken. De SP is meer dan een kiesvereniging. Meer dan een machine voor openbare functies. Het direct contact met mensen heeft altijd een centrale plek ingenomen. Ooit heette dat de massalijn. Nu blijkt het een geweldige kracht waarmee het ingedutte partijstelsel nieuw leven wordt ingeblazen. Het volk vertegenwoordigen, dat heeft al die jaren niet alleen figuurlijk, maar ook letterlijk centraal gestaan. De werk- en levensomstandigheden van mensen die aan de kant staan hebben een blijvende drijfveer gevormd voor het politiek optreden van Jan Marijnissen en de zijnen. Wars van coalitietaal en wars van compromissentaal. De groei van de SP heeft bovendien ook andere partijen gedwongen zich aanzienlijk meer dan voorheen te verdiepen in het dagelijks leven van hun kiezers. Ook dat is in niet geringe mate aan Jan Marijnissen te danken.

Na de paarse periode leek het er trouwens even op dat Jan Marijnissen het wel gehad had met Den Haag. In 2002 legde Cisca Dresselhuys hem langs haar feministische meetlat in Opzij. Ze ontmoette een sombere Jan Marijnissen. Ik citeer. 'Dat gezeik en dat gelul, dat niks willen doen, het saboteren van debatten, wat een ongein, en ook intellectueel is er helemaal geen uitdaging meer.' Maar de kabinetten-Balkenende-1, -2, en -3 kregen toch voor elkaar dat Jan Marijnissen er weer helemaal zin in kreeg. En uiteindelijk wilde hij ook zelf wel eens regeren. Stem tegen, het handelsmerk van de SP, werd Stem vóór. Een radicale communicatieve ommezwaai. Die nog door iedereen werd begrepen ook.

Het regeren is er nog niet van gekomen. De teleurstelling dat de SP niet in de Trêveszaal aanzit is voelbaar. Aan wie dat ligt? Die vraag is voer voor de geschiedenis. Intussen weten we dat Jan Marijnissen het politieke stokje heeft overgedragen. Maar zelden zal een aanwezigheid nog lange tijd zo voelbaar zijn. Jan Marijnissen heeft in veertien jaar Tweede Kamer in Den Haag en in Nederland iets stevigs neergezet. En zelf geschiedenis gemaakt.

Jan Marijnissen heeft consequent en compromisloos een stem gegeven aan die mensen die aan de zijlijn staan. Aan die mensen die zelf ook vaak denken dat ze niet meetellen. Voor die groep was hij er niet alleen binnen het parlement, maar vooral ook daarbuiten. En daarvoor is een titel die slechts weinige politici als geuzennaam zouden mogen dragen: volksvertegenwoordiger.

Jan Marijnissen, volksvertegenwoordiger. Dat staat ook gegraveerd op het beeldje van Machiavelli dat ik je nu graag wil overhandigen. Namens de Stichting Machiavelli wil ik je van harte feliciteren met met 20^e Machiavelliprijs.